

سنجش مطلوبیت فضای محله برای زندگی از دید ساکنین «مطالعه موردی: شهر شیراز»

ندا گشتاسبی^۱، علی اکبر حیدری^۲

^۱ دکتری معماری، استادیار، عضو هیئت علمی دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه یاسوج و مسئول مکاتبات.

^۲ کارشناس ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج.

نام نویسنده مسئول:

ندا گشتاسبی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی وضعیت شاخص های چندگانه بعد هویتی بعد روانشناختی، بعد اجتماعی و بعد کالبدی از نگاه شهروندان محلات معالی آباد، دروازه کازرون و کوزه گری، شهر شیراز صورت گرفته است. به منظور دست یابی به هدف پژوهش، روش (پیمایشی، توصیف، تحلیلی) مبنای گردآوری ها قرار گرفته است. به منظور تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و روش های آماری نظیر تحلیل واریانس چند متغیره و آزمون لون و تحلیل بن فرونی استفاده شد. بر اساس یافته های پژوهش به لحاظ مطلوبیت فضای محله برای زندگی از دید ساکنان محلات مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود دارد. در مجموع از فضای محله معالی آباد به عنوان محله ای برتر و محله کوزه گری و دروازه کازرون به عنوان محله ای دارای سطح پایین تر مطلوبیت فضای محله مشخص شده اند. همچنین از نظر شاخصه ی هویتی هر سه محله در یک سطح قرار گرفته اند و در کل در تمامی شاخص ها با ترتیب معالی آباد در رتبه اول و کوزه گری در رتبه دوم و دروازه کازرون در رتبه سوم قرار دارد.

واژگان کلیدی: مطلوبیت - کیفیت زندگی - محله - شاخصه ها.

مقدمه

توسعه پایداری همواره در تمامی جوامع دارای اهمیت بسیاری بوده است، فضاهای محله ای نیز از این قاعده مستثنی نمی باشند. برخی از طراحان بر این باورند که در بیشتر شهرها و شهرک ها، فضاهای محله ای با یکدیگر ترکیب می شوند و نتیجه کار توسعه و تغییر فضای آنهاست (Barton 2000).

طراحان شهری محله های مطلوب را محله هایی می دانند که در آن ها زندگی انسان ها، و فعالیت های روزانه جریان دارند. آن ها معتقدند که انسان ها تجربیات خاص و امید و ارزش های خود را به محله شان نسبت می دهند (Barton, 2000).

تعاریفی از محله، مراکز محله و ابعاد آن به طور کلی، مفهوم محله می تواند از ابعاد مختلف اجتماعی، ذهنی، ادراکی، کالبدی و سیاسی تعریف شود. هر یک از ابعاد مختلف، تعاریف خاص خود را از محله ارائه می دهند. از سوی دیگر این تعاریف در جوامع و مقاطع زمانی مختلف می تواند متفاوت باشد. نظریه لینچاد لینچ محله، منطقه وسیعی است که به دلیل برخورداری از برخی خصوصیات مشترک و به اعتقاد خاص، قابل شناسایی است (چپ من 190:1384). در پی گسترش شهری و ایجاد محلات جدید شهری، نقش و جایگاه این مراکز از اهمیت فراوانی برخوردار است. وقتی ساکنان هر محله، محله خود را در چارچوب ارزش ها و هنجارهای پذیرفته شده خود برای زندگی، خوب و مناسب بدانند، آن گاه به جهت نقش هایی که محله در زندگی آنان ایفا می کند، وجوهی از زندگی نیز مطلوب تلقی می شود؛ این ارزش گذاری گاه چنان است که برخی کاستی های زندگی در مقابل آثار مثبت زندگی در محله خوب رنگ می بازد. بنابراین شهر به عنوان بستر زیست انسان شهرنشین، نیازمند تأمین استانداردهایی است که در یک نگاه می توان آن را استانداردهای کیفیت زندگی نامید (فرجی ملایی و همکاران، 1:1389).

که این کیفیت زندگی در محله نیز تأثیرگذاری باشد. کیفیت زندگی مفهومی است که برای ترسیم توسعه و رفاه جامعه به کار می رود، به عبارت دیگر این مفهوم منعکس کننده ی شرایط زندگی و رفاه افراد است. در واقع کیفیت زندگی ترویج و توسعه ی مفاهیم کیفیت، محیط زندگی مردم است تا بهترین شیوه های زیستی برای آن ها فراهم شود (پارکر و مور، 2008:238). شهرنشینی در کشور ما نیز به سرعت در حال افزایش است به طوری که بر اساس آخرین سرشماری جمعیت در سال 1390 71 درصد جمعیت در شهرها زندگی می کنند (مرکز آمار ایران، 1390). شهر شیراز نیز از این امر جدا نیست. این شهر به عنوان یکی از شهر های استان فارس در دهه های اخیر دارای رشد جمعیتی بالاتری بوده است. جمعیت آن ۱۵۲۵۰۴۵ نفر در سال ۱۳۹۳ است. رشد جمعیت شهری و ناتوانمندی در پاسخگویی به نیاز این جمعیت که ناشی از آمادگی نداشتن برای روبرویی با این جمعیت بود، نقطه شروع برای نا برابری های مختلف شد و باعث شد که کمبود امکانات و زیر ساخت های شهری با افزایش جمعیت شهری دو چندان شود و گروه های مختلف شهری دسترسی های متفاوتی به این امکانات داشته باشند. همچنین در پی مهاجرت های بسیار روستایان و رشد بی برنامه ی شهر و مدیریت نا کارآمد، این نابرابری ها تشدید شده و در محله های شهری بیشتر خود نمای می کند. بنابراین این هم اکنون شهر شیراز با مشکلات و فعالیت بسیاری روبروست. این معضلات چالش هایی را در رابطه با مطلوبیت فضای محله شهروندان موجب شده است و میزان مطلوبیت محله و رضایت مندی و رفاه شهروندان این شهر را تحت تاثیر قرار داده است. با توجه به چالش مطرح شده در شهر شیراز در پژوهش حاضر ارزشیابی مطلوبیت فضای محله بر اساس شاخصه های منتخب در سطح محلات سه کانه ی معالی آباد -کوزه گری و دروازه کازرون این شهر مورد مطالعه قرار گرفته است.

اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی و تحلیل وضعیت شاخصه های منتخب مطلوبیت فضای محله برای زندگی از منظر ساکنین محلات سه گانه ی معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون در شهر شیراز می باشد.

فرضیات پژوهش

در راستای پژوهش حاضر یک فرضیه اصلی و دو فرضیه فرعی زیر مورد نظر است که عبارتند از:

فرضیه اصلی: بعد اجتماعی، روانشناختی، کالبدی و هویتی مناطق معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون با همدیگر متفاوت است.

فرضیه فرعی ۱: به نظر میرسد ابعاد کالبدی و اجتماعی در مناطق معالی آباد از اولویت بالاتری برخوردار است.

فرضیه فرعی ۲: به نظر میرسد ابعاد روانی و هویتی در مناطق کوزه گری و دروازه کازرون از اولویت بالاتری برخوردار است.

بررسی ادبیات

مفهوم مطلوبیت

-واژه مطلوبیت به معنای فایده و سودمندی است که در فارسی اکثراً به «مطلوبیت» ترجمه می‌شود؛ اگرچه این ترجمه از نظر معنا نادرست است؛ اما چون دو واژه فایده و سودمندی در متون اقتصادی در معنای دیگری کاربرد دارند، بهتر است از همان واژه مطلوبیت به جای Utility استفاده شود. اما امروزه مطلوبیت در معنای مدرن آن حاوی هیچ اطلاع خاصی از "سطح لذت" ناشی از مصرف یک چیز نیست بلکه حتی نمی‌توان رابطه علت و معلولی بین مطلوبیت و انتخاب افراد را در نظر گرفت. درواقع مطلوبیت چیزی نیست مگر یک مفهوم جعلی که کار ما را در مدل سازی رفتار انسانی راحت تر می‌کند.

نظریات محققان در مورد مطلوبیت محله

محله ای نیز از این قاعده مستثنی نمی باشند. برخی از طراحان بر این باورند که در بیشتر شهرها و شهرک ها، فضاهای محله ای با یکدیگر ترکیب می شوند و نتیجه کار توسعه و تغییر فضای آنهاست (Barton 2000).

طراحان شهری محله های مطلوب را محله هایی می دانند که در آن ها زندگی انسان ها، و فعالیت های روزانه جریان دارند. آن ها معتقدند که انسان ها تجربیات خاص و امید و ارزش های خود را به محله شان نسبت می دهند (Barton, 2000).

محققان همچون Duany et al (2000)، محله های مطلوب را محله هایی با قابلیت پیاده روی از بلوک های ساختمانی با توجه شاخص های معماری پایدار معرفی کرده اند. یکی از فاکتورهای مطلوبیت آن ها قابلیت زندگی در یک فضای محلی و دریافت کیفیت اجتماعی و مکانی در چندین نواحی است. Andres Duany Jeff speck, Elizabeth Zyberk قوانین اصلی برای طراحی یک فضای محله ای مطلوب را به صورت زیر بر شمرده اند.

۱- مرکزیت: هر محله ای نیازمند برخورداری از یک فضای مرکزی است. مکانی که بتوان در آن فروشگاه ها، نهادهای تجاری، نهادهای فعالیتهای فرهنگی و اجتماعی و موسسات دولتی را یافت.

۲- مکان راه رفتن و رسیدن به محل مورد نظر در ۵ دقیقه: افراد می بایستی بتوانند نیازهای روزانه خود را تنها با ۵ دقیقه پیاده روی ببابند.

۳- برخورداری از یک شبکه خیابانی: این الگوی ملیتی شامل یک شبکه پیوسته از مسیرهای متصل به هم باشد.

۴- وجود مکان هایی خاص برای ساختمان هایی خاص: وجود مکان هایی برای کتابخانه ها، مدارس، مکان های مقدس و مسجدها و ساختمان های دولتی از دیدگاه Rogers power (2000) نیز، محله های مطلوب می بایستی از ثبات برخوردار بوده و شور زندگی در آن ها وجود داشته باشد.

مفهوم محله

تعاریفی از محله، مراکز محله و ابعاد آن به طور کلی، مفهوم محله می تواند از ابعاد مختلف اجتماعی، ذهنی، ادراکی، کالبدی و سیاسی تعریف شود. هر یک از ابعاد مختلف، تعاریف خاص خود را از محله ارائه می دهند.

از سوی دیگر این تعاریف در جوامع و مقاطع زمانی مختلف می تواند متفاوت باشد. (نظریه لینچاد لینچ). محله، منطقه وسیعی است که به دلیل برخورداری از برخی خصوصیات مشترک و به اعتقاد خاص، قابل شناسایی است (چپ من 1384:190).

محله از نظر اداری با دیوار، راه و مرزهای مشخص، از نظر اجتماعی، با ادراک ساکنین محلی، از نظر عملکردی با حوزه های خدمات محلی، از نظر زیست محیطی با خصوصیات ترافیکی کیفیت و امنیتی و از نظر زیبایی، با داشتن ویژگی های مشخص یا عمر و سن توسعه تعریف می شود. (Bartone, 2003:16)

تعریف و ویژگی های محله را به مثابه ساختار مکانی «Neighborhood» چاسکین یک واحد جغرافیایی می داند که ساکنان در مشترکات و شرایطی ارتباطات اجتماعی، عملکردی، فرهنگی و امنیتی که با آن همراه است سهیم اند (Nicotera, ۲۰۰۷). سوزان کلر محله را چهار گونه تعریف می کند (Chaskin, 1997):

۱- محله به منزله محیطی دارای موقعیت اکولوژیکی خاص در میان محیطی بزرگ تر ؛

۲- محله به منزله نماد اجتماعی؛

۳- محله به منزله محیطی با نقش کارکردی ویژه ؛ -

۴- محله به منزله محیطی با تعاریف، طرح واره هایی ذهنی، اجتماعی و فضایی دارند .

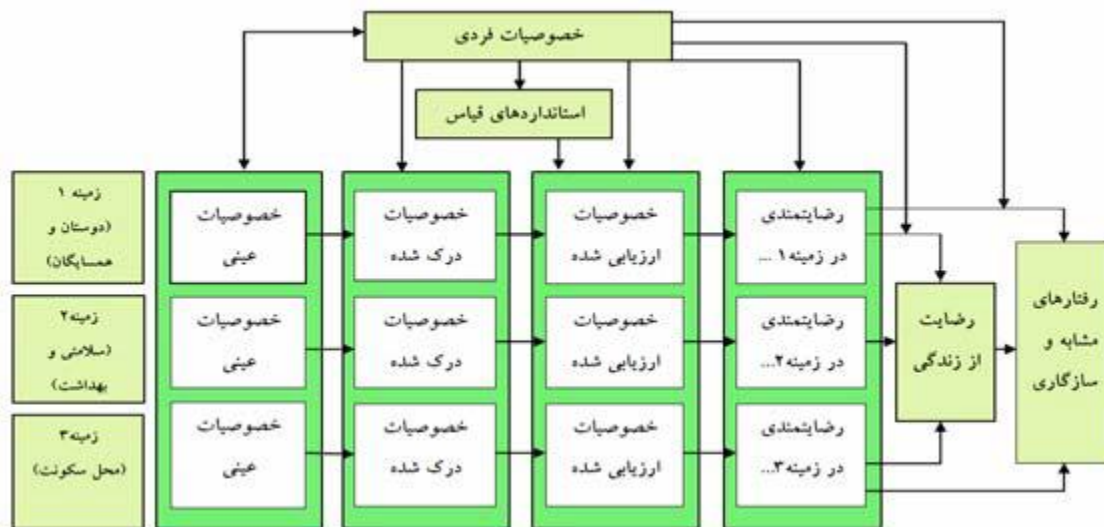
در شهرهای اسلامی و ایرانی محله دارای تعاریف خاص خود است. سلیم حکیم آخرین عنصر شهری در پهنه شهرهای اسلامی را محله می داند؛ مکانی که مردم با پیشینه قومی یا اجتماعی - فرهنگی قبیله ای مشترک را در خود جای داده اند (سلیم حکیم، ۱۳۸۱). محله از تجمع، پیوستگی زیاد، معاشرت نزدیک، روابط محکم همسایگی و اتحاد غیررسمی میان گروهی از مردم به وجود می آمده است (شکویی، ۱۳۶۴)

مفهوم کیفیت زندگی

مفهوم کیفیت زندگی از ابتدای دهه ی 1960 میلادی در کشورهای اروپایی رواج یافت. در برخی از جوامع پیشرفته این واژه همراه و گاهی مترادف با واژه های دیگری مانند، بهزیستی همگانی، رفاه اجتماعی، تأمین اجتماعی و مانند آن به کار گرفته می شد (حاج یوسفی، 1385:1). بنابراین می توان گفت کیفیت زندگی مفهومی است که برای ترسیم توسعه و رفاه جامعه به کار می رود، به عبارت دیگر این مفهوم منعکس کننده ی شرایط زندگی و رفاه افراد است. در واقع کیفیت زندگی ترویج و توسعه ی مفاهیم کیفیت، محیط زندگی مردم است تا بهترین شیوه های زیستی برای آن ها فراهم شود (پارکر و مور 2008:1238). به طور کلی چهارچوب مفهومی عمومی در ارتباط با کیفیت زندگی، رضایتمندی و بهزیستی مورد پذیرش قرار نگرفته است. در واقع در مورد اینکه کیفیت زندگی چیست، و با این وجود کیفیت، چگونه اندازه گیری می شود توافق وجود ندارد. (دیجکرز 2005:87) زندگی، مفهومی پیچیده و چند بعدی است که تحت تأثیر مؤلفه هایی چون زمان، مکان، ارزشهای فردی و اجتماعی قرار دارد، و از این رو معانی گوناگونی برای افراد و گروه های مختلف بر آن مترتب است. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان اندازه ای برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی، اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و مواردی از این دست تعبیر کرده اند (اپلی و منون 2008:281). - حاجی نژاد و همکاران (1389)، به بررسی عوامل مؤثر بر رضایت شهروندان از کیفیت محیط زندگی در بافت قدیم و جدید شهر شیراز پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که رضایت هر دو گروه کمتر از حد متوسط میباشد همچنین کیفیت زندگی احساس بهزیستی، خشنودی یا رضایتمندی در نتیجه ی عوامل، محیط بیرونی می باشد (مصطفی 2012:257 سرجی 4 و همکاران 2006:5) علاوه بر این کیفیت زندگی ترکیبی از بهزیستی در ارتباط با عواملی مانند سلامتی، رفاه، آزادی انتخاب و همچنین در ارتباط با نیازهای اساسی تر مانند دسترسی به تغذیه، پوشاک، آب آشامیدنی، امکانات آموزشی، مراقبت های بهداشتی و درآمد می باشد. به طور کلی کیفیت زندگی نشان دهنده ی بهزیستی و خوشنودی افراد و جامعه می باشد. (بالسترز 1 و همکاران 2012:69)

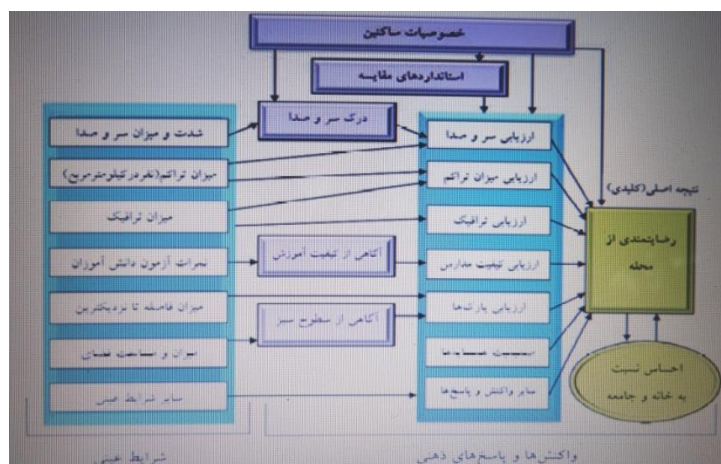
دیدگاهها و نظریه های رضایتمندی و کیفیت زندگی

کمپبل و همکاران کیفیت زندگی و همچنین رضایت از زندگی را به عنوان مجموعه رضایت از حوزه های مختلف محیطی می دانند. این رضایت حاصل فرآیند ارزشیابی، ادراک و رفتارهای تقلیدی می باشد. مدل پیشنهادی آن ها در طی دهه ی (1976) رایج شد و بر اساس یک ساختار سلسله مراتبی و یک تمایز ویژه بین ویژگی های عینی و ذهنی می باشد. این مدل بر این نکته تأکید دارد که زمینه، نحوه ی ارزیابی شرایط و مشخصات افراد در کیفیت زندگی مؤثر است. در این مدل منظور از زمینه همان شرایط عینی یا وضع موجود محیط زندگی شهروندان است. بر اساس ابعاد رضایتمندی، کمپبل و همکاران نشان می دهند که رضایتمندی انعکاس نوع ارزیابی و درک مردم ساکن در هر مقیاس جغرافیایی است که این مسأله نیز تحت تأثیر شرایط عینی محیط است. مثلاً سطح رضایت فرد در محیط کار با نوع ارزیابی و درک او از سطح دستمزد، ارتباط با همکاران، میزان استقلال و غیره در ارتباط میباشد. مدل مورد نظر آنها در شکل 1 ارائه شده است.

شکل ۱: مدل کمپبل و همکاران بر اساس رابطه ی بین حوزههای مختلف رضایتمندی از زندگی (لی ۱۲۰۹:۲۰۰۸)

همچنین مارانز (۲۰۰۳)، ابعاد گوناگون رضایتمندی شامل رضایتمندی مکانی (شهر، جامعه و محله) را مورد توجه قرار داده است که آن را در قالب یک مدل ارائه کرده است. وی در این مدل سعی در نمایش ارتباط بین شرایط عینی محیط و پاسخ های ذهنی شهروندان به آن ها دارد. همان طور که وی بیان می کند میزان رضایتمندی شهروندان از شرایط عینی و محیطی نقش مهمی در تعیین کیفیت زندگی و رضایتمندی افراد دارد. در این مدل کیفیت زندگی و رضایتمندی در سطح خرد محله ای مورد توجه قرار گرفته است. مدل مورد نظر مطابق شکل ۳ می باشد.

شکل ۳: مدل ارتباط بین شرایط عینی، پاسخهای ذهنی و رضایتمندی محل های (مارانز، ۲۰۱۲: ۱۵)

روش تحقیق

پژوهش حاضر به عنوان یک مطالعه ی نظری کاربردی از مجموعه ای از روشهای توصیفی، پیمایشی و تحلیلی بهره گرفته است. در روش پیمایشی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در این راستا یک پرسشنامه برای شهروندان طراحی شده است. پرسشنامهی شهروندان نیز جهت سنجش و ارزشیابی شاخص های منتخب مطلوبیت فضای محله در سطح محلات مورد مطالعه (معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون) در شهر شیراز، مورد استفاده قرار گرفته است. از آنجا که شاخص ها و متغیرهای این پژوهش به صورت کیفی می باشند، به منظور عملیاتی کردن آن ها از تعدادی گویه به شکل طیف لیکرت ۵ مقیاسی از ۱=خیلی کم تا ۵=خیلی زیاد استفاده شد. جامعه ی آماری پژوهش از نظر شهروندان، شامل شهروندان ساکن شهر شیراز میباشد که در این میان شهروندان سه محله ی معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون به روش نمونه گیری تصادفی طبقه بندی شده انتخاب گردیدند. با توجه به اینکه جمعیت محلات سه گانه برابر با ۳۶۳۲۹۰

نفر می باشد با جایگزینی این مقدار در فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه برآورد شده است. در جدول ۱ تعداد نمونه ها متناسب با جمعیت محلات سه گانه مشخص شده است. در این پژوهش پایایی پرسشنامه از طریق تکمیل ۳۰ پرسشنامه مقدماتی به صورت تصادفی میان شهروندان انجام گرفت و پایایی آن (با مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۰) مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تحلیل دادهها نیز از نرم افزار SPSS نظیر تحلیل واریانس چند متغیره و تحلیل آزمون لامبدای ویکر استفاده شد. در شکل زیر انجام پژوهش نشان داده شده است.

نام محله	جمعیت کل (نفر)	حجم نمونه (نفر)	حجم نمونه محله
معالی آباد	۵۱۲۹۰	۳۸۴	۵۴
کوزه گری	۱۶۲۰۰۰		۱۵۹
دروازه کارزون	۱۵۰۰۰۰		۱۷۱

جدول ۱: تعداد نمونه ها متناسب با جمعیت محلات سه گانه معالی آباد، کوزه گری و دروازه کارزون

یافته ها و بحث

پژوهش حاضر به عنوان یک مطالعه ی نظری کاربردی از مجموعه ای از روشهای توصیفی، پیمایشی و تحلیلی بهره گرفته است. در روش پیمایشی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در این راستا یک پرسشنامه برای شهروندان طراحی شده است. پرسشنامه شهروندان نیز جهت سنجش و ارزشیابی شاخص های منتخب مطلوبیت فضای محله در سطح محلات مورد مطالعه (معالی آباد، کوزه گری و دروازه کارزون) در شهر شیراز، مورد استفاده قرار گرفته است.

نام محله	جمعیت کل (نفر)	حجم نمونه (نفر)	حجم نمونه محله
معالی آباد	۵۱۲۹۰	۳۸۴	۵۴
کوزه گری	۱۶۲۰۰۰		۱۵۹
دروازه کارزون	۱۵۰۰۰۰		۱۷۱

جدول ۱: تعداد نمونه ها متناسب با جمعیت محلات سه گانه معالی آباد، کوزه گری و دروازه کارزون

یافته ها برای فرضیه اصلی

در این فرضیه نشان داده شده است که سه محله معالی آباد، کوزه گری و دروازه کارزون از نظر بعد اجتماعی، روانشناختی، کالبدی و هویتی با همدیگر متفاوت هستند. بررسی مقایسه ای محله های (معالی آباد، کوزه گری و دروازه کارزون) شهر شیراز در شاخص های اجتماعی، کالبدی، روانشناختی و هویتی.

آزمون تحلیل واریانس بن فرونی	: متغیر مستقل ناممحله	(J) ناممحله	میانگین تفاوت ها	خطای استاندارد	سطح معنی داری
متغیر های وابسته	اجتماعی	معالی آباد	کوزه گری	074140/	0/0001
		معالی آباد	دروازه کارزون	073470/	0/0001
		کوزه گری	معالی آباد	074140/	0/0001
	کالبدی	کوزه گری	دروازه کارزون	051860/	0/0001
		دروازه کارزون	معالی آباد	073470/	0/0001
		کوزه گری	معالی آباد	051860/	0/0001
	اجتماعی	معالی آباد	کوزه گری	058570/	0/0001
		دروازه کارزون	معالی آباد	058040/	0/0001
	کالبدی	کوزه گری	معالی آباد	058570/	0/0001
		دروازه کارزون	کوزه گری	040960/	0/064

۰/۰۰۰۱	05804۰/	-1.69916*	معالی آباد	دروازه کارزون	روانشناختی
۰/۰۶۴	04096۰/	09458۰/	کوزه گری		
۰/۰۰۰۱	06996۰/	87522*۰/	کوزه گری	معالی آباد	
۰/۰۰۰۱	06934۰/	85831*۰/	دروازه کارزون		
۰/۰۰۰۱	06996۰/	87522*۰/-	معالی آباد	کوزه گری	
000/1	04893۰/	01691۰/-	دروازه کارزون		
۰/۰۰۰۱	06934۰/	85831*۰/-	معالی آباد	دروازه کارزون	
000/1	04893۰/	01691۰/	کوزه گری		
062۰/	08571۰/	19928۰/	کوزه گری	معالی آباد	هویتی
083۰/	08495۰/	18778۰/	دروازه کارزون		
062۰/	08571۰/	19928۰/-	معالی آباد	کوزه گری	
000/1	05995۰/	01149۰/-	دروازه کارزون		
083۰/	08495۰/	18778۰/-	معالی آباد	دروازه کارزون	
000/1	05995۰/	01149۰/	کوزه گری		

جدول ۲: آزمون تحلیل واریانس چند متغیره جهت مقایسه سه محله مذکور در مقیاس های انتخاب و ارزیابی محل سکونت

آزمون لون		آزمون باکس (BOX' M)		آمار توصیفی گروهها		محله های شهر شیراز	مقیاس مورد ارزشیابی
مقدار F	سطح معنی داری	سطح معنی داری	نمره F	خطای استاندارد	میانگین		
35/32	0/001	۰/۰۰۲	10/38	۰/۰۶۴	۳/۷۳	معالی آباد	اجتماعی
				۰/۰۳۷	۲/۹۰	کوزه گری	
				۰/۰۳۶	۳/۱۳	دروازه کازرون	
3/42	0/034			۰/۰۵۱	۴/۵۴	معالی آباد	کالبدی
				۰/۰۲۹	۲/۷۵	کوزه گری	
				۰/۰۲۸	۲/۸۴	دروازه کازرون	
11/45	0/001			۰/۰۰۶	۳/۹۹	معالی آباد	روان شناختی
				۰/۰۳۵	۳/۱۱	کوزه گری	
				۰/۰۳۴	۳/۱۳	دروازه کازرون	
6/40	0/002			۰/۰۷۴	۳/۵۵	معالی آباد	هویتی
				۰/۰۴۳	۳/۳۵	کوزه گری	
				۰/۰۴۲	۳/۳۶	دروازه کازرون	

جدول ۳: آزمون باکس (BOX' M) - آزمون لون - آمار توصیفی گروهها

تفسیر

با توجه به حجم نمونه مورد بررسی؛ از تعداد کل ۳۸۴ نفر؛ در بررسی میانگین های سه محله مورد ارزیابی مشاهده می کنیم که در تمامی شاخص ها با ترتیب معالی آباد در رتبه اول، کوزه گری در رتبه دوم و دروازه کارزون در رتبه سوم قرار دارد (اجتماعی؛ معالی آباد=۳/۷۳، کوزه گری = ۲/۹۰ و دروازه کارزون = ۳/۱۳) (کالبدی؛ معالی آباد=۴/۵۴، کوزه گری = ۲/۷۵ و دروازه کارزون = ۲/۸۴) (روان شناختی؛ معالی آباد=۳/۹۹، کوزه گری = ۳/۱۱ و دروازه کارزون = ۳/۱۳) (هویتی؛ معالی آباد=۳/۵۵، کوزه گری = ۳/۳۵ و دروازه کارزون = ۳/۳۶)

در آزمون ام باکس نیز مشاهده می کنیم که در میزان نمره $F=10/38$ و سطح معنی داری $Sig=0/002$ چون بالاتر از $0/001$ می باشد داده های ما از مفروضه یکسانی ماتریس واریانس کوواریانس تخطی نکرده اند.

در آزمون لون نیز مشاهده می کنیم که در تمامی سطوح معنی داری متغیرها کمتر از $0/05$ می باشند و این حاکی از آن است که واریانس های داده ها در چهار مقیاس مورد بررسی یکسان نیستند. که در این موارد باید به بررسی سایر عوامل زمینه ای پرداخت. برای بررسی تفاوت معنی دار بین گروهها در ترکیب خطی متغیرهای وابسته وجود دارد یا نه از جدول شماره ۴ استفاده می کنیم که در این تحلیل آزمون لامبدای ویکز متداول تر می باشد اما با توجه به تخطی از مفروضه ها اثر پیلائی مقاوم تر می باشد.

میزان اثر	مقدار	F	df	Error df	P
اثر پیلائی	0/79	62/6	8	758	0/0001
آزمون لامبدای	0/25	95/1	8	756	0/0001
اثر هاتلینگ	2/85	134/2	8	754	0/0001
بزرگترین ریشه روی	2/78	263/6	4	379	0/0001

جدول شماره ۴

در تمامی آزمون های چند متغیری فوق مشاهده می کنیم که سطح معنی داری کمتر از $0/05$ می باشد و در اثر پیلائی نیز با مقدار $0/79$ و سطح معنی داری ($0/0001$) می بینیم که تفاوت معنی داری در میانگین های سه گروه مورد مطالعه وجود دارد و برای تعیین این که کدام متغیر تفاوت معنی داری در بین محله های مورد ارزیابی وجود دارد یک آزمون تحلیل واریانس یک راهه در متن مانووا^۱ انجام گرفت. و برای کاهش میزان خطای نوع ۱ از تحلیل بن فرونی استفاده گردید:

منابع	متغیر	S.S	df	M.S	F	P
محله	اجتماعی	۲۲/۵۵	۲	۱۳/۷۷	۶۲/۱۷	۰/۰۰۰۱
	کالبدی	۱۴۲		۷۱	۵۱۳/۵	۰/۰۰۰۱
	روانشناختی	۳۴/۸۶		۱۷/۴۳	۸۸/۳	۰/۰۰۰۱
	هویتی	۱/۷۵		۰/۸۷	۲/۹۵	۰/۰۵۴
خطا	اجتماعی	۸۴/۴۱	۳۸۱	۰/۲۲۲		
	کالبدی	۵۲/۶۸		۰/۱۳۸		
	روانشناختی	۷۵/۱۷		۰/۱۹۷		
	هویتی	۱۱۲/۸۳		۰/۲۹۶		

جدول ۵

محله معالی آباد از لحاظ تمامی شاخصه ها از رتبه بالاتری نسبت به دومحله دیگر برخوردار است (جدول ۲-جدول ۳). از لحاظ شاخصه کالبدی بخاطر تازه تاسیس بودن محله و وجود مراکز تجاری متعدد و دسته مناسب به مراکز و وجود فضاهای تفریحی و فرهنگی از موقعیت بهتری برخوردار می باشد و همچنین به لحاظ جغرافیایی در نقطه ای مناسب و خوش آب و هوای شهر شیراز و در غرب شهر قرار گرفته است. از لحاظ شاخصه اجتماعی این منطقه به دلیل اکثر ساکنین از نظر قومیت و فرهنگ و سطح درآمد یکدست می باشد و امنیت بیشتری برخوردار است. و از لحاظ شاخصه روانشناختی که سطح اقتصادی رابطه عاطفی اصلیت و شناخت محله، احساس ارزش و زیبایی مکان می باشد. از رتبه بالاتری برخوردار است. به دلیل رسیدگی های زیاد و وجود مراکز تجاری جدید با ساختمان های بلند مرتبه بلند و زیبا از زیبایی بیشتری برخوردار می باشد که قابل مقایسه با دو محله دیگر نمی باشد.

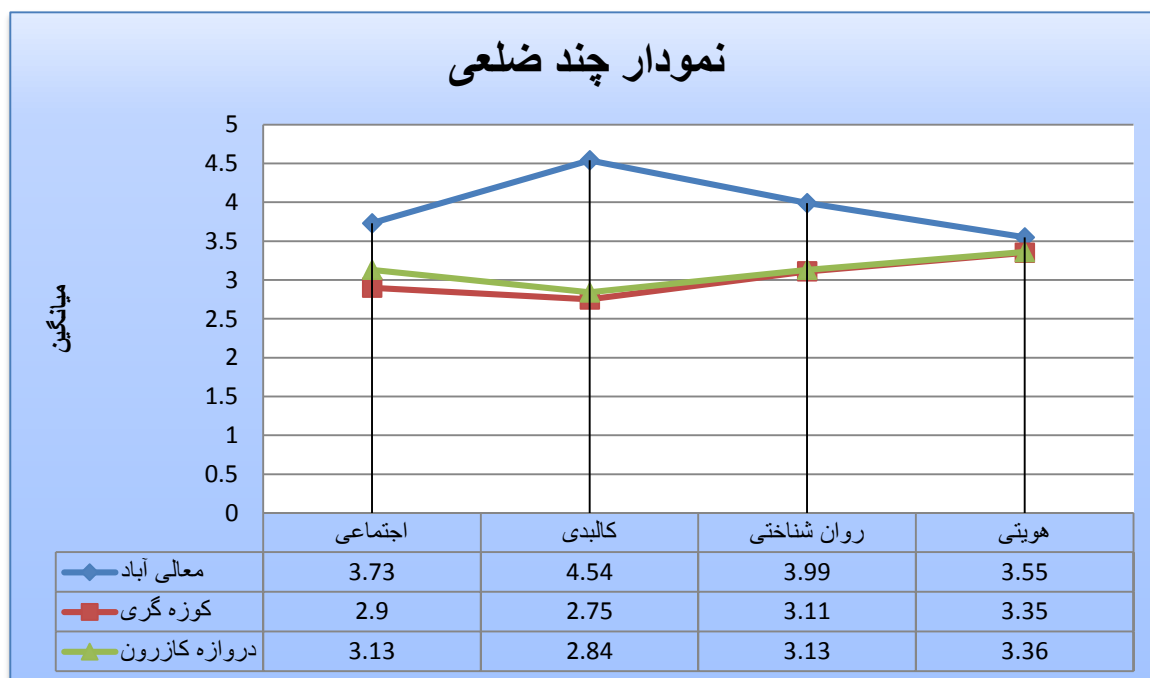
^۱-MANOVA

محله دروازه کازرون به دلیل قدمت زیاد و قدیمی بودن آن از نظر تاسیس در مرکز شهر قرار گرفته است و جز بافت فرسوده شهر به حساب می آید دارای زیبایی نمی باشد. و بخاطر زندگی اقشار مختلف در این مکان و وجود فرهنگ های متفاوت از لحاظ شاخص اجتماعی دارای رتبه خوبی نمی باشد و از بهداشت خیلی کمی برخوردار است.

محله کوزه گری با وجود اینکه از تاسیس آن خیلی نگذشته است ولی بخاطر موقعیت جغرافیایی و فرهنگی از رتبه پائینی برخوردار میباشد و با دروازه کازرون در یک سطح می باشد و بخاطر مهاجرت های مختلف دارای اختلاف زیادی می باشد و از نظر کالبدی و ساختاری شهر دارای سیمای زیبایی نمی باشد و از نظر جغرافیایی در نقطه جنوب شرقی شهر قرار گرفته است. و همچنین از امنیت پائینی برخوردار است.

با توجه به نتایج به دست آمده دیده میشود که هر سه محله از نظر بعد اجتماعی، روانشناختی، کالبدی با همدیگر متفاوت هستند ولی از نظر هویتی یکی می باشند که این نشان دهنده این میباشد که شاخصه هویت در انتخاب محله تاثیر ندارد.

با توجه به آزمون فوق چون ما دارای چهار متغیر می باشیم (اجتماعی، کالبدی، روانشناختی و هویتی) بنابر این ۰/۰۵ را بر ۴ تقسیم نموده تا سطح آلفای جدید ۰/۰۱۲۵ بدست آید و در این شرایط می بینیم که در تمامی متغیر های وابسته اجتماعی با سطح معنی داری ۰/۰۰۱، کالبدی با سطح معنی داری ۰/۰۰۱ و روانشناختی با سطح معنی داری ۰/۰۰۱ کمتر از میزای آلفای بدست آمده (۰/۰۱۲۵) می باشد اما در هویت مشاهده می کنیم که سطح معنی داری ۰/۰۵۴ بالاتر از ۰/۰۱۲۵ می باشد. بنابراین در سه شاخص اول اجتماعی، کالبدی و روانشناختی تفاوت معنی دار می باشد در سه محله مورد بررسی اما در هویت تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

جدول ۶

نتیجه گیری

مطلوبیت محله با عنوان زندگی راحت و دسترسی به نیازهای اساسی در یک محیط شهری تلقی میشود. در واقع این مفهوم به معنای قابلیت زندگی در یک مکان مطرح می شود. در واقع نقطه شروع توسعه اجتماعات انسانی شکل گرفتن درک درستی از نیازهای مردم میباشد. سنجش مطلوبیت محله ابزار مناسبی برای چنین درکی عرضه می کند، چرا که مطالعه مطلوبیت محله راهی بین مسئولان محلی و شهروندان برای تعاملی سازنده که منجر به تفسیر و بحث در مورد موضوعات کلیدی مؤثر بر محله زندگی مردم میشود، باز میکند. در واقع یکی از مهمترین اهداف مطالعه مطلوبیت محله در نواحی شهری، شناخت نیازمندیها و دسترسی عادلانه همه گروهها و محلات به امکانات و مزایای شهری است. با این نگرش مقاله حاضر با هدف سنجش مطلوبیت محله شهروندان در محلات معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون شهر شیراز صورت گرفته است. نتایج این تحقیق نشان میدهد که میان محلات مورد مطالعه به لحاظ رضایتمندی از مؤلفههای مؤثر بر مطلوبیت محله بعد اجتماعی، کالبدی، روان شناختی تفاوت معنا داری بین محله معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون می باشد و به طوری که بالاترین میزان رضایتمندی نمونه جامعه به لحاظ شاخص های منتخب پژوهش متعلق به معالی آباد می باشد. ولی از نظر بعد هویتی دیده میشود که هر سه محله در یک سطح قرار دارند. در مجموع شاخصهای مطلوبیت محله به طور نسبی و در مقیاس محلی، میتوان محلات مورد مطالعه را در سه طبقه رده بندی کرد.

محله معالی آباد با بیشترین سطح مطلوبیت و کیفیت زندگی به عنوان محله برتر و محله کوزه گری با سطح مطلوبیت و کیفیت زندگی به عنوان محله متوسط و محله دروازه کازرون با پایین ترین سطح مطلوبیت و کیفیت زندگی در مراتب بعد از آن قرار گرفته اند. علاوه بر این یافته های پژوهش نشان میدهد بین شاخص های منتخب با بهبود مطلوبیت فضای محله در محلات سه گانه معالی آباد، کوزه گری و دروازه کازرون بعد روان شناختی، کالبدی و اجتماعی رابطه عکس وجود داشته ولی بعد هویتی هر سه محله یکسان بوده است. علاوه بر این بر اساس نتایج پژوهش میتوان گفت به دلیل اینکه محله دروازه کازرون به عنوان هسته اولیه شهر شیراز علی رغم موقعیت مناسب در تقسیم بندی انواع بافتهای فرسوده و در گروه بافتهای قدیمی و کهنه قرار گرفته است. همچنین به دلیل عدم استفاده از قابلیتهای این محله و عدم برنامه ریزی مستمر، عدم توازن و گاه تضاد را میان محله دروازه کازرون با محلات دیگر موجب شده است. بر این اساس این محله شرایط ویژهای از نظر شاخصهای مطلوبیت محله نسبت به دو محله معالی آباد، کوزه گری که دارای بافت نسبتاً جدیدتری هستند برخوردار است. میزان رضایتمندی شهروندان این محله از شاخصهای مطلوبیت محله پایین بوده بنابراین نیازمند توجه اصولی در زمینه توزیع عادلانه امکانات، خدمات و مزایای شهری در برنامه ریزیهای آتی شهر شیراز می باشد. در محله کوزه گری نیز علی رغم پایین بودن میزان رضایتمندی در برخی از شاخصهای مطلوبیت محله از نظر شاخصهای دیگر مشابه محله معالی آباد بوده و میتوان وضعیت مطلوبیت محله شهروندان این محله را در حد متوسط ارزیابی کرد. ساکنین محله کیانپارس نیز از رضایتمندی و کیفیت زندگی بالاتری نسبت به دو محله دیگر برخوردار بودند. بنابراین میتوان این محله را از نظر مطلوبیت محله شهروندان در حد بالا ارزیابی نمود.

منابع و مراجع

- [۱] جوکار، سجاد. (1390) بررسی الگوهای مراکز خرید و مجتمع های تجاری در شهر اهواز، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده ی علوم زمین و GIS دانشگاه شهید چمران اهواز ..
- [۲] حاتمی نژاد، حسین ، منوچهری میاندوآب، ایوب ، بهارلو، ایمان ، ابراهیم پور، احد و حاتمی - نژاد، حجت. (1391) "شهر و عدالت اجتماعی : تحلیلی بر نابرابری های محله ای) مطالعه ی موردی : محله های قدیمی شهر میاندوآب" (، پژوهشهای جغرافیای انسانی، شمار هی 80
- [۳] حاج یوسفی، علی. (1385) کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی، نشریه ی دهاتی، شماره ی 28
- [۴] خوراسگانی، علی و کیانپور، مسعود". (1386) مدل پیشنهادی برای سنجش کیفیت زندگی (مطالعه موردی : ش هر اصفهان)"، مجله ی دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی، سال 15 .. شماره ی 59
- [۵] فرجی ملائی، امین ، عظیمی، آزاده و زیاری، کرامت اله". (1389) تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران"، مجله ی پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال اول، شماره ی 2، (مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن) 1390.
- [۶] مؤمنی، منصور. (1389) روشهای تحقیق در عملیات، انتشارات مؤمنی، چاپ اول، تهران. وظیفه دوست، حسین و امینی، مهدی". (1388) بررسی میزان اهمیت شاخص های کیفیت زندگی شهری تهران؛ از دیدگاه مدیران و متخصصان مدیریت شهری"، فصلنامه ی مطالعات مدیریت شهری، سال اول، پیش شماره ی سوم.
- [۷] رضوانی، محمدرضا، متکان، علی اکبر، منصوریان، حسین و ستاری، محمدحسین"(1388) توسعه و سنجش شاخص های کیفیت زندگی شهری) مطالعه ی موردی : شهر نورآباد، استان لرستان"(، مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره ی دوم.
- [۸] ماهنامه مهرنامه، شماره ۱۳، تیر ۱۳۹۰، شناسه مقاله: ۲۰۷۹
- [۹] یوسف فرجی، ص ۸۰
- [۱۰] پیتر جی. کلین، متین پدram، مفهوم مطلوبیت نهایی در مکاتب اقتصادی اتریش و نئوکلاسیک، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره روزنامه: ۳۰۷۶، روزنامه دنیای اقتصاد - شماره کد خبر DEN-5 DEN-527185:
- [11] Billesteros, B.C., Sanchez, I.M.G., Lorenzo, J.M.P., (2012).
- [12] "Effects of Different Modes of Local Public Services Delivery on
- [13] Quality of Life in Spain", Journal of Cleaner Production, No. 37,
- [14] pp. 68-81.
- [15] Dijkers, M.P.J.M. (2005). "Quality of life individuals with
- [16] spinal cord injury: A review of conceptualization, measurement and
- [17] research findings", Journal of Rehabilitation Research &
- [18] Stern, Nicholas (2006) *The Economics of Climate Change. [The Stern Review]*. Cambridge: Cambridge University Press.